

*Павло Молочко, к. політ. н., доцент
Чернівецький національний університет
імені Юрія Федьковича
ORCID iD: <https://orcid.org/0000-0003-0078-3909>*

Нормативно-правове забезпечення діяльності політичних партій України: недоліки та прогалини законодавства

Діяльність політичних партій в Україні регламентується Конституцією України та Законом України «Про політичні партії в Україні». Згідно з даними Міністерства юстиції України станом на 01 січня 2021 р. в Україні було зареєстровано 365 політичних партій, що свідчить про те, що законодавство сприяє створенню політичних партій. Водночас діюче законодавство має певні прогалини та недоліки, насамперед, в галузі контролю за дотриманням загальнодержавного принципу діяльності партій, а також у частині державного контролю за діяльністю політичних партій.

Формування та діяльність політичних партій в Україні у відповідності до Конституції України та Закону України «Про політичні партії в Україні» відбувається виключно на загальнодержавному рівні. І хоча прямої заборони на створення регіональних політичних партій не існує, проте у відповідності до статті 3 закону України «Про політичні партії в Україні» політичні партії в Україні створюються і діють тільки із всеукраїнським статусом [1]. Всеукраїнський статус політичної партії забезпечується шляхом виконання умов статей 10 та 11 відповідного закону. Так, стаття 10 закону передбачає збір не менше 10 тисяч підписів до рішення про створення політичної партії, які зібрані не менш як у двох третинах районів не менш як двох третин областей України, міст Києва і Севастополя та не менш як у двох третинах районів Автономної Республіки Крим. Водночас стаття 11 зобов'язує політичні партії впродовж шести місяців з дня реєстрації утворити та зареєструвати свої обласні організації у більшості областей України, містах Києві, Севастополі та в Автономній Республіці Крим. Разом з тим, визначаючи поняття політична партій у статті 2 закону вказано, що політична партія – це зареєстроване згідно з законом

добровільне об'єднання громадян – прихильників певної загальнонаціональної програми суспільного розвитку, що має своєю метою сприяння формуванню і вираженню політичної волі громадян, бере участь у виборах та інших політичних заходах [1]. Вже саме законодавче визначення політичної партії передбачає, що партія повинна мати загальнонаціональну програму суспільного розвитку. Іншими словами, якщо закон і не зобов'язує політичні партії мати свої представництва по всій країні, що дає, хоч і обмежені, можливості створення регіональних політичних партій, то умова наявності загальнонаціональної програми суспільного розвитку, одразу позбавляє такої можливості. Водночас політична практика засвідчує, що попри законодавчі обмеження регіональних політичних партій, останнім часом все частіше виникають “регіональні” політичні партії з формальним всеукраїнським статусом. Анулювання реєстрації політичних партій передбачене статтею 24, яка зобов'язує партії зареєструвати свої обласні осередки у більшості областей України, а також висувати своїх кандидатів для участі у виборах Президента та народних депутатів України протягом десяти років. Якщо формування обласних осередків зараз зведено фактично до технічної роботи, адже законодавство не висуває до їхньої діяльності конкретних вимог, то участь у виборах народних депутатів, за умови збереження змішаної виборчої системи, дозволяє партіям один раз на десять років висувати своїх кандидатів і тим самим дотримуватись вимог законодавства. Саме відсутність чітких критеріїв до роботи обласних осередків та відсутність розмежування участі у президентських та парламентських виборах залишає законодавчу прогалину, яка зберігає фактичне існування «регіональних» політичних партій.

Ще однією законодавчою проблемою стає державний контроль діяльності політичних партій. За понад 20 років існування закону «Про політичні партії в Україні» заборона політичної партії регламентувалася статтею 21 вказаного закону, у якій йшлося про те, що політична партія може бути за адміністративним позовом центрального органу виконавчої влади, що реалізує державну політику у сфері державної реєстрації (легалізації) об'єднань громадян, інших громадських формувань заборонена в судовому порядку у випадку порушення вимог щодо

створення і діяльності політичних партій [1]. Саме таке формулювання наділяло правом, але не зобов'язувало органи влади ініціювати процедуру припинення діяльності політичних партій. Саме тому на початку військової агресії з боку Російської Федерації, призупинення діяльності політичних партій відбувалось за іншими нормативно-правовими актами.

У відповідності до п.1.9 статті 8 Закону України «Про правовий режим воєнного стану» [2] військове командування разом із військовими адміністраціями можуть самостійно або із залученням органів виконавчої влади, органів місцевого самоврядування порушувати питання про заборону діяльності політичних партій, громадських об'єднань, якщо вона спрямована на ліквідацію незалежності України, зміну конституційного ладу насильницьким шляхом, порушення суверенітету і територіальної цілісності держави, підрив її безпеки, незаконне захоплення державної влади, пропаганду війни, насильства, на розпалювання міжетнічної, расової, релігійної ворожнечі, посягання на стійкість критичної інфраструктури, права і свободи людини, здоров'я населення. Водночас у поясненні до п.1 статті 8 вказаного закону вказано, що такі повноваження надаються в межах тимчасових обмежень конституційних прав і свобод людини і громадянина, а також прав і законних інтересів юридичних осіб [2].

У рішенні Ради національної безпеки та оборони України «Щодо призупинення діяльності окремих політичних партій» від 18 березня 2022 р., яке введено в дію Указом Президента України № 153/2022 від 19 березня 2022 р. йдеться саме про призупинення будь-якої діяльності 11 політичних партій в Україні на період дії воєнного стану [4]. Водночас відкритим залишається питання щодо реалізації такими політичними партіями права на міжнародну діяльність, яка закріплена у статті 13 Закону України «Про політичні партії в Україні».

З огляду на це, Верховною Радою України 03 травня 2022 року було прийнято Закон України «Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо заборони політичних партій», який був спрямований на вирішення раніше існуючих суперечностей. Насамперед, вказаним законом внесено зміни до Кодексу адміністративного судочинства України та регламентовано процедуру заборони політичних партій. Окремим

змiнами до Закону України «Про полiтичнi партiї в Україні» було змiнено статтю 5 «Обмеження щодо утворення та дiяльностi полiтичних партiї» [3], яка тепер обмежує дiяльнiсть полiтичних партiї, якi виправдовують або ж заперечують збройну агресiю проти України. Разом з цим було змiнено статтю 13, яка регламентує мiжнародну дiяльнiсть полiтичних партiї. I якщо заборона мiжнародної спiвпрацi полiтичної партiї, яка спрямована проти незалежностi, суверенiтету та територiальної цiлiсностi України є зрозумiлою, то питанням залишається чому така спiвпраця забороняється виключно з партiями та органiзацiями держави, яка визнана державою-агресором. Цiлком зрозумiло, що в умовах обмеження дiяльностi полiтичних партiї, вони можуть використовувати й iншi органiзацiї, якi не є представниками держав-агресорiв.

Список використаних джерел

1. Закон України «Про полiтичнi партiї в Україні». URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2365-14#n157>
2. Закон України «Про правовий режим воєнного стану». URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/389-19#Text>
3. Про внесення змiн до деяких законодавчих актiв України щодо заборони полiтичних партiї. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2243-20#n56>
4. Указ Президента України «Про рiшення Ради нацiональної безпеки i оборони України вiд 18 березня 2022 року «Щодо призупинення дiяльностi окремих полiтичних партiї». URL: <https://www.rnbo.gov.ua/ua/Ukazy/5296.html>